

PRAKTIJKCIJFERS: STRATEGIE EN RESULTAAT OP MELKVEEBEDRIJVEN*Gerben Doornewaard, Alfons Beldman, Niels Tomson en Co Daatselaar*

In opdracht van het ministerie van LNV, het ministerie van VROM en LTO is in de periode van 1997 t/m 2002 het project Praktijkcijfers uitgevoerd in twee gedeelten, namelijk eerst Praktijkcijfers 1 (1997 t/m 1999) en als vervolg hierop Praktijkcijfers 2 (2000 t/m 2002). Bij de selectie van bedrijven voor Praktijkcijfers 1 en 2 is met name gekeken naar de bereidheid van de bedrijven om met de materie aan de slag te willen gaan. De groep is daarom niet representatief voor de Nederlandse melkveehouderijsector.

Doelen Praktijkcijfers

Hoofddoel van Praktijkcijfers 1 was om te kijken welke resultaten het werken volgens GLP (Goede Landbouw Praktijk), hetgeen met name betekende dat volgens advies moest worden gevoerd en bemest, op zou leveren. Het tactisch en operationeel management stond dus centraal. In Praktijkcijfers 2 werd daarentegen begonnen bij het strategisch management. Het versterken van de positie van de deelnemers als agrarisch ondernemer en het verbeteren van het mineralenmanagement waren hierbij de doelstellingen. In dit artikel zal eerst worden ingegaan op de ontwikkeling van de bedrijven die zowel aan Praktijkcijfers 1 als 2 hebben meegedaan. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de in Praktijkcijfers 2 gevolgde aanpak en de resultaten die deze aanpak heeft opgeleverd.

Praktijkcijfers 1 en 2: Ontwikkeling van de bedrijven

Het LEI heeft een trendanalyse gemaakt van de gegevens van 91 bedrijven die zowel aan Praktijkcijfers 1 als 2 hebben meegedaan. In tabel 1 staan enkele resultaten.

De bedrijven zijn flink gegroeid in quotum en grondoppervlak, waarbij de melkproductie per hectare voedergrassen iets is toegenomen. Er zijn forse veranderingen in het graslandmanagement doorgevoerd. De stikstofkunstmestgift is aanzienlijk verlaagd en de beweiding is beperkt. De krachtvoergift per koe is daarentegen nauwelijks gewijzigd. Het stikstofoverschot is, met name door een lager kunstmestverbruik, sterk gedaald. Uit de analyse blijkt verder dat de forse verlaging van de stikstof-kunstmestgift (44%) niet heeft geleid tot een sterke daling van de nettovoerproductie (3,5%). Dit wijst op een duidelijke verbetering van de efficiëntie. Het saldo is licht gedaald, maar dit is meer het resultaat van prijsfluctuaties (omzet en aanwas, melkopbrengst) dan van direct effect van mineralenmanagement.

	1997	2002	Verschil	
			absoluut	in %
Cultuurgrond (ha)	41,0	48,8	7,8	19
Melkproductie bedrijf (kg)	517.967	642.096	124.129	24
Melkkoeien	66,0	79,6	13,6	21
Intensiviteit (kg melk/ha voederopp.)	13.251	13.762	511	4
N kunstmest grasland (kg/ha)	289	163	-126	-44
Netto weidedagen melkkoeien	133	96	-37	-28
Krachtvoer incl. bijproducten(kg/ melkkoe)	2.494	2.510	16	1
Stikstofoverschot (kg/ha)	266	179	-87	-33
Haalt eindverliesnorm N (%)	14	54	40	
Fosfaatoverschot (kg/ha)	36	31	-5	-13
Haalt eindverliesnorm fosfaat (%)	69	70	1	
Saldo melkvee (Euro per 100 kg melk)	29,17	27,93	-1,24	-4
Saldo bedrijf (Euro per 100 kg melk)	30,40	28,36	-2,04	-7

(s) Schatting.

Stikstofoverschot gedaald

Op bedrijfsniveau is het stikstofoverschot gemiddeld gedaald met 2.170 kg N, ondanks een uitbreiding van de bedrijfsmelkproductie met bijna 125.000 kg. Het overschot per 1.000 kg geproduceerde melk is met ruim een derde gedaald van 21 kg in 1997 tot ruim 13,5 kg in 2002. Het percentage bedrijven dat onder de eindverliesnorm voor stikstof komt is toegenomen van 14 naar 54%. Voor fosfaat is het percentage gelijk gebleven. De spreiding in stikstofoverschotten is nog steeds behoorlijk groot, dat wil zeggen dat bij bedrijven met dezelfde melkproductie per hectare nog steeds grote verschillen in stikstofoverschot voorkomen.

Praktijkcijfers 2 (2000 t/m 2002): Aanpak en plannen

Om de doelstellingen in Praktijkcijfers 2 te kunnen bereiken is gebruik gemaakt van een aanpak met de titel 'De ondernemer centraal'. In het begin heeft elke melkveehouder voor zijn eigen bedrijfssituatie en doelstellingen een plan opgesteld. Hierbij werd gebruikgemaakt van het door het LEI ontwikkelde programma 'spelsimulatie melkvee'. De ondernemer kon zo zelf maatregelen doorrekenen om tot een passende strategie te komen. De activiteiten werden steeds in groepsverband uitgevoerd, om te zorgen voor voldoende interactie tussen de ondernemers. Uit een evaluatie blijkt dat de gevolgde aanpak zeer positief ervaren wordt. De ondernemers waarderen het werken in groepen, de interactie met collega's en (kritische) begeleiders. Veel deelnemers geven aan dat ze graag met Praktijkcijfers door willen gaan, waarbij het netwerk erg belangrijk wordt gevonden. Verder blijkt dat ondernemers door deelname aan het project meer zelfvertrouwen hebben gekregen. Ze schrikken minder snel van nieuwe ontwikkelingen en hebben meer het vertrouwen dat ze zelf in staat zijn om op deze ontwikkelingen in te spelen. Dit was ook een belangrijke doelstelling bij de gekozen werkwijze.

Gemaakte plannen

De basisgegevens (cijfers van eigen bedrijven) voor de berekeningen in 'spelsimulatie melkvee' kwamen uit 1999, terwijl het plan werd gemaakt voor 2003, het jaar waarin de Minas-eindnormen zouden gaan gelden. In feite kan daarom op basis van de situatie in 2002, het laatste jaar van het project, alleen een tussenstand worden gegeven. In tabel 2 staan enkele resultaten, welke zijn gebaseerd op 146 bedrijven (alle bedrijven die aan Praktijkcijfers 2 mee hebben gedaan).

<i>Tabel 2 Kengetallen uitgangssituatie, geplande verandering voor 2003 en situatie in 2002 (146 bedrijven)</i>				
	Uitgangs- situatie (1999)	Verandering gepland voor 2003	Verandering gerealiseerd in 2002	Situatie in 2002
Grond (ha)	41,8	1,7	5,9	47,7
Melkproductie bedrijf (kg)	556.962	65.229	71.913	628.875
Intensiviteit (kg melk/ha voederopp.)	14.311	965	46	14.357
N-niveau grasland a) (kg)	343	-53	-63	280
Krachtvoer incl. bijproducten (kg/melkkoe)	2.492	-113	37	2.529
Overschrijding eindverliesnorm stikstof (kg/ha)	70	-75	-81	-11
Overschrijding eindverliesnorm fosfaat (kg/ha)	1,6	-10,7	-5,1	-3,6

a) N-niveau grasland betreft zowel kunstmest als ook een schatting van organische mest.

Bedrijven groeien snel

De groei van de bedrijven, zowel in quotum als in grond verloopt sneller dan gepland. Bij grond ging het niet altijd om koop, maar vaak ook om tijdelijk gebruik via een grondgebruikersverklaring. De bedrijven intensiveren tot dusver niet, terwijl dat in de plannen wel zichtbaar was. De snelle groei gaat niet ten koste van het

stikstofoverschot. In 2002 zitten de bedrijven gemiddeld zelfs verder onder de eindverliesnorm voor stikstof dan in hun plannen. De mineralenwinst wordt vooral geboekt aan de bemestingskant. Het lukt daarentegen niet om de krachtvoergift te verlagen. Bij de eindverliesnormen gaat het trouwens om de eindnormen die oorspronkelijk voor 2003 zouden gelden. Voor grasland zijn dat 180 kg/ha stikstof (100 kg/ha op droge zand) en 20 kg/ha fosfaat. Voor bouwland zijn dat 100 kg/ha stikstof (60 kg/ha op droge zand) en 20 kg/ha bouwland.

Informatie individuele deelnemers

Naast het evalueren van de groep als geheel, is er ook aandacht besteed aan de plannen van enkele individuele deelnemers.

Hiervoor is onder andere een cd-rom gemaakt met korte presentaties van enkele deelnemers aan het project. Daarin geven ze aan wat hun plannen waren, wat er van terecht is gekomen en hoe ze nu de toekomst zien. Daarnaast zijn op deze cd-rom ook presentaties opgenomen over de aanpak.

Meer informatie:

Rapport *Strategie en cijfers* en bijbehorende cd-rom kunnen besteld worden bij project Praktijkcijfers (telefoon 0320-293576). Het rapport kan ook worden gedownload via www.Praktijkcijfers.nl.